

Development and Validation of an Effective Risk Management Model Based on the Grounded Theory Approach

1. Amir Mirzaee^{ID}: Department of Accounting, Khom.C., Islamic Azad University, Khomein, Iran

2. Ali Lalbar^{ID*}: Department of Accounting, Ar.C., Islamic Azad University, Arak, Iran. Email: alilalbar@iau.ac.ir (Corresponding Author)

3. Azar Moslemi^{ID}: Department of Accounting, Khom.C., Islamic Azad University, Khomein, Iran

4. Mohammad Reza Ghorbanian^{ID}: Department of Management, ShQ.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran

Article history



Received: 03 March 2025

Revised: 03 August 2025

Accepted: 11 August 2025

Published: 12 September 2025

Abstract:

This study aims to develop and validate a localized and effective model for risk management in Iranian organizations using the grounded theory approach. This qualitative research employed the grounded theory methodology based on the Corbin and Strauss model. The study population consisted of experts, risk managers, board members of listed companies, and academics familiar with risk management, selected through purposive and snowball sampling. Data were collected via semi-structured interviews and analyzed in three coding phases—open, axial, and selective—using MAXQDA software. Content validity of the extracted indicators was assessed using the CVR index, confirmed by expert judgment. The findings revealed that effective risk management is influenced by five main dimensions: causal conditions (e.g., economic and political factors), intervening conditions (e.g., IT infrastructure and systemic weaknesses), contextual conditions (e.g., organizational and national characteristics), internal and external strategies (e.g., internal controls and market stabilization), and outcomes (e.g., improved transparency, reduced agency costs, and increased public trust). All identified categories were validated statistically through CVR analysis. The model developed in this study offers a context-sensitive, multidimensional framework that serves as a decision-making tool for managers, policymakers, and researchers to improve risk management processes and enhance organizational resilience in unstable environments.

Keywords: Risk management, grounded theory, axial coding, organizational effectiveness, localized model

Citation: Mirzaee, A., Lalbar, A., Moslemi, A., & Ghorbanian, M. R. (2025). Development and Validation of an Effective Risk Management Model Based on the Grounded Theory Approach, *Accounting, Finance and Computational Intelligence*, 3(2), 1-16.



Copyright: © 2025 by the authors. Published under the terms and conditions of Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

Extended Abstract**Introduction**

In the increasingly volatile and complex business landscape of the 21st century, the capacity of organizations to identify, manage, and mitigate risk is no longer a luxury, but a fundamental prerequisite for sustainable success. Globalization, market uncertainty, technological disruption, regulatory shifts, and unforeseen crises such as pandemics or financial meltdowns have exposed organizations across sectors to multifaceted risks that demand proactive and adaptive responses (Horvey & Odei-Mensah, 2025; Munyao et al., 2025). The limitations of traditional, reactive risk management approaches have paved the way for integrated frameworks rooted in predictive analytics, stakeholder engagement, and strategic foresight (Djakman & Siregar, 2024; Wong et al., 2024).

While much of the extant literature on risk management has focused on financial institutions or technologically advanced sectors, there is a pressing need for context-sensitive models that reflect the nuanced operational, institutional, and regulatory conditions of emerging markets (Ahmadi-Farsani et al., 2024; Pourahmadi et al., 2024). In countries such as Iran, where economic instability, regulatory inconsistency, and infrastructural limitations prevail, conventional risk management models often prove inadequate. Contextual complexities necessitate grounded and data-driven approaches that emerge from the lived experiences of industry experts and organizational practitioners rather than being imported wholesale from global best practices (Abu Afifa et al., 2024; Faqih Nasiri et al., 2024).

Furthermore, the growing integration of risk management with organizational performance, digitalization, and strategic planning has increased the demand for models that are both conceptually robust and operationally applicable (Hristov et al., 2024; Rachid et al., 2024). Recent research highlights the synergy between enterprise risk management and performance metrics, particularly when models are designed to align with institutional culture and operational dynamics (Al Qudah et al., 2024; Lee, 2024). Additionally, artificial intelligence (AI), blockchain technology, and big data analytics have transformed risk identification and mitigation practices, reinforcing the need for dynamic and adaptable models (Petare et al., 2024; Yazdi et al., 2024).

Against this backdrop, the present study seeks to develop and validate an effective risk management model tailored to the conditions of Iranian organizations using the grounded theory approach. Grounded theory, with its capacity to generate theory directly from data rather than testing preconceived hypotheses, provides a powerful methodological tool for conceptualizing risk in complex and under-researched contexts (Cai, 2024; Zhu et al., 2023). By engaging domain experts through in-depth qualitative inquiry, this research aims to construct a multi-dimensional model that captures the causal conditions, contextual enablers, strategic responses, and anticipated outcomes associated with effective risk management. Ultimately, the model is intended to support policy-makers, organizational leaders, and researchers in enhancing the resilience, adaptability, and sustainability of Iranian institutions.

Methods and Materials

This research adopts a qualitative methodology based on the grounded theory approach proposed by Corbin and Strauss. The study is developmental and exploratory in nature, conducted during 2024. Purposeful and snowball sampling techniques were used to identify and recruit 14 domain experts, including university faculty, risk managers, board members of listed companies, and capital market professionals. Semi-structured interviews were conducted face-to-face, each lasting approximately 60 minutes. Interviews were transcribed and analyzed iteratively through the three standard coding stages:

open coding, axial coding, and selective coding. MAXQDA software was employed to manage and organize qualitative data during the coding process. Trustworthiness of the findings was ensured via member checking, peer debriefing with seven external and internal reviewers, and theoretical saturation criteria.

Findings

The results of the open coding process yielded a comprehensive set of 49 concepts grouped into several thematic categories. These concepts, after comparison and categorization, were aligned into broader theoretical categories such as economic factors (e.g., currency fluctuation, inflation), financial elements (e.g., internal controls, liquidity), technological and political dimensions (e.g., regulatory instability, technological agility), organizational-level factors (e.g., cultural readiness, risk perception errors), and macro-environmental conditions (e.g., infrastructure limitations, socio-economic policies).

Following this, axial coding organized these categories into the five dimensions of Corbin and Strauss's paradigm model: causal conditions, intervening conditions, contextual conditions, strategies, and consequences. Causal conditions included financial, economic, political, and organizational triggers of risk. Intervening conditions were comprised of national-level challenges such as policy inconsistency and infrastructural deficiencies. Contextual conditions referred to sector-specific dynamics and organizational lifecycle stages. Strategic responses were grouped into internal strategies (e.g., establishing risk committees, continuous improvement efforts) and external strategies (e.g., improving corporate governance, increasing transparency). Consequences of effective risk management included enhanced organizational efficiency, trust-building, reduced agency costs, and broader economic stability.

To validate the conceptual integrity of the extracted sub-categories, a CVR (Content Validity Ratio) analysis was conducted with input from domain experts. All 49 sub-categories achieved a CVR score above the minimum acceptable threshold (ranging from 0.71 to 1.00), confirming their relevance and necessity for inclusion in the final model. This validation step affirmed the robustness and empirical grounding of the conceptual framework developed through qualitative analysis.

Discussion and Conclusion

The findings of this research illuminate the multifaceted nature of effective risk management in emerging economies and highlight the complex interplay between environmental instability, organizational capacity, and strategic foresight. Unlike static models of risk management, the grounded theory approach allowed for the dynamic mapping of interrelated components that contribute to or hinder risk efficacy. Particularly, the recognition of causal factors such as inflation, political volatility, and fragmented financial systems underscores the urgency of developing locally adapted strategies that move beyond generic risk typologies.

The identification of intervening conditions such as underdeveloped IT infrastructure, fragmented data systems, and weak regulatory enforcement reveals systemic barriers to implementing advanced risk management practices. These findings point to the necessity for institutional reforms and investments in technological enablers to build a resilient risk ecosystem. Moreover, contextual factors such as organizational maturity, cultural disposition toward risk, and governance structure significantly shape how risks are perceived and managed within organizations, reinforcing the importance of customization in risk frameworks.

Strategic responses identified in the study not only mirror global best practices (e.g., integrated audit systems, risk committees) but also emphasize the need for contextual sensitivity. For instance, the establishment of internal controls and predictive monitoring is shown to be effective only when embedded within a culture that values transparency, learning, and

accountability. Likewise, the alignment of risk strategies with national economic policies and societal expectations is crucial for long-term sustainability.

The consequences of effective risk management, as captured in the final stage of model development, extend beyond organizational performance. The model suggests a ripple effect wherein improved risk practices contribute to market stability, investor confidence, and even public trust in institutional systems. This underscores the dual role of risk management as both a protective mechanism and a developmental driver in fragile economies.

In conclusion, this study provides a validated, empirically grounded, and contextually relevant model of effective risk management based on expert perspectives in Iran. By integrating economic, organizational, and technological dimensions within a unified framework, the model serves as a strategic tool for decision-makers seeking to navigate complexity and enhance resilience. It also lays the groundwork for future empirical research and policy development aimed at strengthening national risk governance frameworks and organizational preparedness across sectors.

Authors' Contributions

Authors equally contributed to this article.

Acknowledgments

Authors thank all participants who participate in this study.

Declaration of Interest

The authors report no conflict of interest.

Funding

According to the authors, this article has no financial support.

Ethical Considerations

All procedures performed in this study were under the ethical standards.

تدوین و اعتباریابی الگوی مدیریت اثربخش ریسک مبتنی بر روش نظریه داده بنیاد



تاریخچه مقاله

تاریخ دریافت: ۱۳ اسفند ۱۴۰۳

تاریخ بازنگری: ۱۲ مرداد ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش: ۲۰ مرداد ۱۴۰۴

تاریخ انتشار: ۲۱ شهریور ۱۴۰۴

۱. امیر میرزائی^{id}: گروه حسابداری، واحد خمین، دانشگاه آزاد اسلامی، خمین، ایران

۲. علی لعل بار^{*id}: گروه حسابداری، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، اراک، ایران. ایمیل: alilalbar@iau.ac.ir (نویسنده مسئول)

۳. آذر مسلمی^{id}: گروه حسابداری، واحد خمین، دانشگاه آزاد اسلامی، خمین، ایران

۴. محمدرضا قربانیان^{id}: گروه مدیریت، واحد شهر قدس، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

چکیده

هدف این پژوهش تدوین و اعتباریابی الگوی بومی و اثربخش برای مدیریت ریسک در سازمان‌های ایرانی با استفاده از روش نظریه داده‌بنیاد است. این پژوهش کیفی با رویکرد نظریه داده‌بنیاد بر پایه مدل کوربین و اشتراوس انجام شد. جامعه آماری شامل خبرگان، مدیران ریسک، اعضای هیئت‌مدیره شرکت‌های بورسی و اساتید دانشگاهی آشنا با مدیریت ریسک بود که به روش نمونه‌گیری هدفمند و گلوله‌برفی انتخاب شدند. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته گردآوری و با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی تحلیل شدند. برای سنجش روایی محتوایی شاخص‌های استخراج‌شده از تحلیل کیفی، از شاخص CVR با تأیید خبرگان استفاده گردید. یافته‌ها نشان داد که مدیریت اثربخش ریسک تحت تأثیر پنج بُعد اصلی شامل شرایط علی (مانند عوامل اقتصادی و سیاسی)، شرایط مداخله‌گر (همچون زیرساخت‌های اطلاعاتی و ضعف ساختاری)، شرایط زمینه‌ای (مانند وضعیت سازمان و کشور)، راهبردهای درون و برون‌سازمانی (نظیر کنترل داخلی و ثبات بازار)، و پیامدها (نظیر بهبود شفافیت، کاهش هزینه‌های نمایندگی و افزایش اعتماد عمومی) قرار دارد. تمامی مقولات شناسایی‌شده با شاخص CVR در سطح معنادار تأیید شدند. مدل توسعه‌یافته در این پژوهش، مدلی بومی و چندبعدی است که می‌تواند به‌عنوان ابزار تصمیم‌گیری برای مدیران، سیاست‌گذاران و محققان جهت بهبود فرآیندهای مدیریت ریسک و افزایش تاب‌آوری سازمان‌ها در بسترهای پریسک و ناپایدار مورد استفاده قرار گیرد.

کلیدواژگان: مدیریت ریسک، نظریه داده‌بنیاد، کدگذاری محوری، اثربخشی سازمانی، مدل بومی

شیوه استناددهی: میرزائی، امیر، لعل بار، علی، مسلمی، آذر، و قربانیان، محمدرضا. (۱۴۰۴). تدوین و اعتباریابی الگوی مدیریت اثربخش ریسک مبتنی بر روش نظریه داده بنیاد. *حسابداری، امور مالی و هوش محاسباتی*، ۳(۲)، ۱-۱۶.



مدیریت ریسک به عنوان یکی از الزامات اساسی برای بقاء، رشد و پایداری سازمان‌ها مطرح است. تغییرات سریع فناوریانه، بحران‌های اقتصادی، فشارهای رقابتی، و عدم قطعیت‌های روزافزون در بازارها، سازمان‌ها را وادار کرده‌اند تا نسبت به شناسایی، ارزیابی و مدیریت ریسک‌ها رویکردی نظام‌مند و علمی اتخاذ کنند (Munyao et al., 2025). برخلاف گذشته که مدیریت ریسک عمدتاً بر کنترل‌های محدود و واکنش‌های مقطعی متمرکز بود، امروزه رویکردهای نوین از جمله مدیریت یکپارچه ریسک، مدل‌های داده‌محور، و استفاده از فناوری‌های پیشرفته همچون هوش مصنوعی در کانون توجه قرار گرفته‌اند (Wong et al., 2024; Yazdi et al., 2024). این تحولات مستلزم توسعه چارچوب‌هایی بومی‌شده و مبتنی بر زمینه‌های خاص هر کشور و صنعت است تا از کارایی و اثربخشی راهبردهای ریسک اطمینان حاصل شود (Faqih Nasiri et al., 2024). یکی از چالش‌های اساسی در مدیریت اثربخش ریسک، عدم وجود چارچوب مفهومی جامع و بومی‌سازی شده است که بتواند پیچیدگی‌ها و ویژگی‌های خاص محیط‌های سازمانی، اقتصادی و فرهنگی کشورهای در حال توسعه را پوشش دهد. در این راستا، بسیاری از مطالعات بر ضرورت توسعه مدل‌های بومی مبتنی بر داده‌های واقعی و تجربه‌های زیسته تأکید دارند (Ahmadi-Farsani et al., 2024; Pourahmadi et al., 2024). به‌ویژه در کشورهایی که فضای قانونی و محیط کلان اقتصادی با نوسانات و بی‌ثباتی‌هایی مواجه است، فقدان ساختارهای رسمی مدیریت ریسک، سازمان‌ها را در معرض آسیب‌های جدی قرار می‌دهد (Al Qudah et al., 2024; Olawale et al., 2024). از این رو، تمرکز بر مدل‌هایی که با واقعیت‌های داخلی و ظرفیت‌های بومی همخوانی داشته باشد، از اهمیت فراوانی برخوردار است.

مطالعات متعددی به بررسی ابعاد مختلف مدیریت ریسک در حوزه‌های مالی، صنعتی، آموزشی و فناوریانه پرداخته‌اند. برای مثال، در نظام‌های مالی و بانکی، بهبود عملکرد با تکیه بر نظام‌های مدیریت ریسک مؤثر، موضوع پژوهش‌های پرشماری بوده است (Rachid et al., 2024; Temba et al., 2024). در حوزه آموزش، استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی و مدیریت ریسک‌های آموزشی نیز به عنوان زمینه‌ای نوظهور مورد توجه قرار گرفته است (Hasanzadeh Talooki, 2024). افزون بر این، بهره‌گیری از فناوری‌هایی مانند بلاک‌چین، یادگیری ماشین و کلان‌داده‌ها نیز در مدل‌سازی ریسک و افزایش دقت تحلیل‌ها به کار گرفته شده است (Mara et al., 2025; Petare et al., 2024). این تحولات تکنولوژیک، علاوه بر تسهیل در تشخیص زودهنگام ریسک‌ها، امکان پاسخ سریع‌تر و مؤثرتر را فراهم آورده‌اند (Amin, 2024; Yazdi et al., 2024).

در کنار پیشرفت‌های فناوریانه، نگاه انسانی و رفتاری به مقوله مدیریت ریسک نیز در مطالعات نوین جایگاه ویژه‌ای یافته است. برای مثال، ارتباط بین فرهنگ سازمانی، شفافیت اطلاعاتی، و عملکرد ریسک در سازمان‌های خدماتی و بهداشتی مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است (Lee, 2024; Mirza et al., 2024). همچنین، اهمیت مدیریت ریسک در زنجیره تأمین، با توجه به تحولات جهانی و بحران‌هایی نظیر پاندمی، نشان داده است که مقاومت و تاب‌آوری زنجیره تأمین به شدت وابسته به طراحی راهبردهای ریسک مبتنی بر داده و سناریوهای آینده‌نگرانه است (Kayouh & Dkhiss, 2024; Qian & Arkadieva, 2024; Rachid et al., 2024).

یکی دیگر از ابعاد مهم در طراحی مدل‌های مدیریت ریسک، توجه به نقش رهبری سازمانی و یادگیری سازمانی است. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که بلوغ سازمانی در یادگیری و نیز سبک رهبری تحول‌گرا می‌تواند زمینه‌ساز پیاده‌سازی موفق مدل‌های مدیریت ریسک یکپارچه باشد (Djakman & Siregar, 2024; Hristov et al., 2024). همچنین تأکید بر تعامل میان مدیریت ریسک و مدیریت عملکرد، به‌ویژه در پروژه‌های عظیم و پیچیده، مبنای توسعه الگوهای تحلیلی چندلایه را فراهم آورده است (Castelblanco et al., 2024). این نوع از همگرایی، نشان‌دهنده ضرورت استفاده از مدل‌هایی است که تنها به تحلیل ریسک بسنده نکرده و به پیوستگی آن با راهبردهای سازمانی و تصمیم‌سازی‌های کلان نیز توجه دارند.

از منظر روش‌شناسی، رویکردهای کیفی به‌ویژه نظریه داده‌بنیاد، امکان شناسایی عمیق‌تر مؤلفه‌های بومی و زمینه‌محور را فراهم می‌کنند. بسیاری از پژوهشگران بر این باورند که در زمینه‌های پژوهشی با ادبیات محدود و پیچیدگی‌های بومی، تحلیل‌های استقرایی و استخراج نظریه از دل داده‌های واقعی، بهترین گزینه است (Braicov, 2024; Zhu, 2023). روش نظریه داده‌بنیاد به‌ویژه در حوزه‌هایی نظیر آموزش، فناوری، زنجیره تأمین، و ریسک‌های نهادی به‌طور مؤثر به کار رفته است (Bazaluk et al., 2024).

(Cai, 2024; Gapurbaeva, 2024). بهره‌گیری از این روش پژوهشی در طراحی مدل‌های ریسک، افزون بر غنای نظری، امکان تدوین چارچوب‌های کاربردی و قابل اتکا را فراهم می‌آورد.

از سوی دیگر، پژوهش‌ها تأکید دارند که مدیریت ریسک، تنها یک فرآیند فنی نیست، بلکه فرآیندی راهبردی، میان‌رشته‌ای و در ارتباط با ساختارهای حاکمیتی است (Abu 2024; Afifa et al., 2024; Ahmadi-Farsani et al., 2024). به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه، نبود زیرساخت‌های اطلاعاتی یکپارچه، ضعف شفافیت، و نبود فرهنگ پاسخ‌گویی، اجرای مدل‌های مدیریت ریسک را با چالش مواجه می‌کند (Safaeian et al., 2024). در چنین بستری، تمرکز صرف بر مدل‌های رایج بین‌المللی، بدون بومی‌سازی و تحلیل زمینه‌ای، نه تنها مؤثر نیست بلکه ممکن است به ناکارآمدی منابع و سردرگمی سازمان‌ها بینجامد.

پژوهش حاضر در چنین زمینه‌ای تلاش می‌کند تا با استفاده از رویکرد کیفی نظریه داده‌بنیاد، مدلی مفهومی برای مدیریت اثربخش ریسک در سازمان‌های ایرانی ارائه کند.

روش پژوهش و مواد

پژوهش حاضر با هدف تدوین الگوی مفهومی مدیریت اثربخش ریسک، با رویکردی کیفی و بر پایه نظریه داده‌بنیاد انجام شده است. از آنجا که ماهیت موضوع مورد مطالعه نوظهور، چندبعدی و پیچیده است و ادبیات نظری پیشین پاسخ‌گوی مناسبی برای تبیین دقیق آن نیست، انتخاب روش نظریه‌پردازی داده‌بنیاد به‌عنوان رویکرد اصلی این پژوهش کاملاً توجیه‌پذیر است. این روش به پژوهشگر امکان می‌دهد تا از دل داده‌های واقعی استخراج‌شده از تجربه‌های زیسته‌ی مشارکت‌کنندگان، به مدلی مفهومی، بومی‌شده و قابل اتکا دست یابد. نظریه داده‌بنیاد در این پژوهش بر اساس رهیافت نظام‌مند کوربین و اشتراوس (۱۹۹۰-۲۰۰۸) پیاده‌سازی شده است، که شامل سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی می‌باشد.

از نظر زمانی، پژوهش به‌صورت مقطعی در سال ۱۴۰۳ انجام شده و جامعه آماری آن را خبرگان، مدیران ریسک، اعضای کمیته‌های ریسک و اساتید دانشگاهی تشکیل می‌دهند که دارای تجربه و دانش تخصصی در حوزه مدیریت ریسک هستند. معیارهای ورود به مطالعه شامل تجربه حرفه‌ای در حسابداری و مدیریت مالی، سابقه مشارکت در پژوهش‌های کیفی مرتبط با مدیریت ریسک، و شناخت عملی از سیستم‌های مدیریتی بوده است. به‌منظور انتخاب مشارکت‌کنندگان از روش نمونه‌گیری هدفمند و سپس گلوله‌برفی استفاده شد. در این فرآیند، پس از شناسایی اولیه چند نمونه کلیدی، از آنان درخواست شد که دیگر افراد مطلع را معرفی نمایند. این فرآیند تا زمان اشباع نظری ادامه یافت و نهایتاً با انجام ۱۴ مصاحبه، اشباع نظری محقق گردید.

ابزار اصلی گردآوری داده‌ها، مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته‌ی فردی بود. مدت زمان هر مصاحبه به‌طور میانگین حدود ۶۰ دقیقه بوده و مصاحبه‌ها همگی به‌صورت حضوری و با هماهنگی قبلی انجام شدند. سؤالات مصاحبه به‌صورت باز طراحی شده بودند و اجازه می‌دادند مصاحبه‌شوندگان به‌طور آزادانه تجربیات و دیدگاه‌های خود را بیان کنند. همچنین برای اطمینان از پایبندی اخلاقی، در ابتدای هر مصاحبه بر محرمانه بودن اطلاعات و رعایت اصول حرفه‌ای تأکید می‌شد.

داده‌های گردآوری‌شده پس از هر مصاحبه پیاده‌سازی، بررسی، و کدگذاری اولیه شدند. برای تحلیل داده‌ها از سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی بهره گرفته شد. در مرحله کدگذاری باز، داده‌ها به اجزای مفهومی کوچک‌تری تجزیه شدند و مفاهیم اولیه از دل مصاحبه‌ها استخراج گردید. سپس در مرحله کدگذاری محوری، ارتباط بین مقولات شناسایی‌شده بر اساس مدل پارادایمی (شامل شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها) برقرار گردید. در مرحله نهایی یعنی کدگذاری انتخابی، مفاهیم و مقولات در قالب یک مدل منسجم نظری تلفیق شدند. کلیه مراحل تحلیل با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA انجام گرفت تا فرایند سازمان‌دهی و بازبایی داده‌ها تسهیل گردد.

برای اعتبارسنجی کیفی یافته‌ها از روش‌های مختلفی استفاده شده است. نخست، در پایان هر مصاحبه، خلاصه‌ای از یافته‌ها با مشارکت‌کننده مرور می‌شد تا صحت و دقت مفاهیم تضمین گردد. همچنین، به‌منظور ارزیابی مقبولیت و روایی تحلیل‌ها، نتایج کدگذاری و طبقه‌بندی مفاهیم در اختیار هفت نفر از خبرگان (چهار نفر از مشارکت‌کنندگان و سه نفر خارج از فرایند مصاحبه) قرار گرفت و نظر آنان درباره تناسب داده‌ها با مفاهیم استخراج‌شده دریافت شد. معیارهایی همچون انسجام روش‌شناختی، تکرارپذیری مفاهیم، انتخاب نمونه‌های مناسب، و بازخورد متخصصان، همگی در ارتقای دقت علمی پژوهش مؤثر بوده‌اند. همچنین رسیدن به اشباع نظری، خود نشانه‌ای از اعتبار یافته‌ها محسوب می‌شود.

یافته‌ها

در مرحله تحلیل داده‌های کیفی مبتنی بر نظریه داده‌بنیاد، ابتدا داده‌های خام حاصل از مصاحبه‌ها به صورت سطر به سطر بررسی و مفاهیم اولیه از آن‌ها استخراج گردید. این مفاهیم بر اساس شباهت‌ها و تفاوت‌ها با یکدیگر مقایسه شده و در قالب مقولات طبقه‌بندی شدند. به عبارتی دیگر، فرایند کدگذاری باز به گونه‌ای دنبال شد که از کنار هم قرار گرفتن مفاهیم اولیه، مقولات فرعی و در نهایت، مقولات اصلی شناسایی گردیدند. در این مرحله تلاش شد که هر مفهوم در بستری تحلیلی و بر مبنای محتوای داده‌های مصاحبه طبقه‌بندی شود تا بتوان چارچوبی مفهومی برای ورود به کدگذاری محوری فراهم کرد. بنابراین، نتایج حاصل از کدگذاری باز، زیربنای ساخت مدل مفهومی در مرحله بعدی محسوب می‌شود. در جدول زیر مفاهیم استخراج شده به همراه میزان فراوانی و مقوله‌های متناظر با آن‌ها ارائه شده‌اند که بیانگر تنوع و چندبعدی بودن مؤلفه‌های اثرگذار بر مدیریت اثربخش ریسک هستند.

جدول ۱. مفاهیم و مقولات مدل اثربخشی مدیریت ریسک حاصل از مرحله کدگذاری باز

ردیف	مفهوم	فراوانی	مقوله
۱	نرخ ارز	۴	عوامل اقتصادی
۲	نرخ تورم	۲	
۳	بحران‌های اقتصادی	۲	
۴	اندازه سازمان	۶	عوامل مالی
۵	کنترل‌های داخلی	۶	
۶	نوسانات سودآوری	۵	
۷	وضعیت بازار سرمایه	۷	
۸	ریسک سیستماتیک	۶	
۹	نقدینگی	۵	
۱۰	کیفیت حاکمیت شرکتی	۶	
۱۱	ریسک سیاسی (سیاست‌های داخلی و بین‌المللی)	۵	عوامل سیاسی و فناوری
۱۲	قانون‌گرایی	۶	
۱۳	چابکی محیط فناوری	۵	
۱۴	فرهنگ پذیرش ریسک در سازمان	۴	عوامل درون‌سازمانی
۱۵	خطاهای ادراکی مدیران	۳	
۱۶	سیستم‌های مدیریتی	۷	
۱۷	دانش و تخصص کارکنان	۴	
۱۸	تحلیل‌های گذشته‌محور	۶	
۱۹	زیرساخت‌های کشور	۴	عوامل کلان محیطی
۲۰	عوامل فرهنگی (ریسک‌پذیری یا ریسک‌گریزی، سبک زندگی)	۶	
۲۱	دولتی (ناآزاد) بودن اقتصاد	۶	
۲۲	ضعف بازار سرمایه و بورس	۷	
۲۳	عدم وجود سیستم اطلاعاتی یکپارچه	۲	
۲۴	بحران‌های مالی	۵	
۲۵	چرخه عمر شرکت	۶	عوامل در سطح شرکت
۲۶	وجود کمیته ریسک	۳	
۲۷	هزینه بالای پیاده‌سازی سیستم مدیریت ریسک	۵	

۲۸	پیچیدگی‌های بسیار بالای فرآیندهای اجرایی	۳	
۲۹	بی‌ثباتی اقتصادی	۷	عوامل در سطح کشور
۳۰	مسائل مربوط به اشتغال‌زایی	۳	
۳۱	بی‌ثباتی در مقررات و قوانین مورد عمل	۵	
۳۲	شناخت ریسک	۱۰	راهبردهای درون‌سازمانی
۳۳	پیشگیری و کاهش	۶	
۳۴	پیگیری و بهبود مستمر	۷	
۳۵	گسترش پیش‌بینی	۷	
۳۶	انتقال ریسک	۷	
۳۷	آماده‌سازی شرکت‌ها برای پذیرش شیوه‌های جدید مدیریت ریسک	۳	
۳۸	توجه کافی به مقوله حاکمیت شرکتی	۵	
۳۹	استقرار حسابرس داخلی	۶	
۴۰	تقویت کمیته حسابرسی	۷	
۴۱	ایجاد محیط کنترلی قوی	۵	
۴۲	ایجاد ثبات در ارزش ارز و کنترل تورم	۵	راهبردهای برون‌سازمانی
۴۳	تقویت فرهنگ پاسخگویی	۲	
۴۴	بهبود سلامت اقتصادی جامعه	۴	ارزش‌آفرینی برای جامعه
۴۵	افزایش اعتماد عمومی	۲	
۴۶	تقویت بازارهای مالی و سرمایه‌ای	۳	
۴۷	مدیریت کارآمد	۷	ارزش‌آفرینی برای کسب‌وکارها
۴۸	کاهش هزینه نمایندگی	۷	
۴۹	دسترسی به اطلاعات کامل و با کیفیت	۴	

نتایج حاصل از کدگذاری باز در جدول فوق نشان می‌دهد که مفاهیم استخراج‌شده با تنوع بالا در هفت دسته اصلی از مقولات قابل طبقه‌بندی‌اند: عوامل اقتصادی، مالی، سیاسی و فناوری، درون‌سازمانی، کلان‌محیطی، در سطح شرکت و کشور، راهبردهای درون‌سازمانی و برون‌سازمانی، و نیز دو حوزه ارزش‌آفرینی برای جامعه و کسب‌وکارها. به‌عنوان نمونه، مفاهیمی چون نرخ ارز، تورم و بحران‌های اقتصادی در زمره عوامل اقتصادی قرار گرفتند، درحالی‌که مفاهیمی همچون شناخت ریسک، گسترش پیش‌بینی و پیگیری بهبود مستمر به عنوان راهبردهای درون‌سازمانی شناسایی شدند. این دسته‌بندی مبنایی برای تحلیل روابط علی و طراحی مدل نهایی در مراحل بعدی کدگذاری محوری و انتخابی فراهم می‌سازد. همچنین، فراوانی‌های اختصاص‌یافته به هر مفهوم نشان‌دهنده میزان تکرار و اهمیت نسبی آن در اظهارات مصاحبه‌شوندگان است که به شناسایی مقولات کلیدی کمک می‌کند. بر این اساس، این مرحله از تحلیل، چارچوبی استوار برای تبیین نظری پدیده اثربخشی مدیریت ریسک فراهم ساخته است.

جدول ۲. کدگذاری الگویی بر اساس مدل پارادایمی کوربین و اشتراوس

مقوله اصلی	نوع مقوله
عوامل اقتصادی؛ عوامل مالی؛ عوامل سیاسی و فن‌آوری؛ عوامل درون‌سازمانی	شرایط علی
عوامل کلان محیطی	شرایط مداخله‌گر
عوامل در سطح شرکت؛ عوامل در سطح کشور	شرایط زمینه‌ای
راهبردهای درون‌سازمانی؛ راهبردهای برون‌سازمانی	راهبردها
ارزش‌آفرینی برای جامعه؛ ارزش‌آفرینی برای کسب‌وکارها	پیامد

در مرحله دوم تحلیل داده‌ها، کدگذاری محوری به‌منظور برقراری ارتباط منطقی بین مقولات استخراج‌شده از مرحله کدگذاری باز صورت گرفت. هدف اصلی در این مرحله، سامان‌دهی انبوه داده‌های اولیه در چارچوبی تحلیلی و ساختاریافته بود که بتواند بنیان تئوریک مدل نهایی را شکل دهد. در این راستا، با تلفیق مفاهیم مشابه و مرتبط، مقولات در پنج محور اصلی مدل پارادایمی سازمان‌دهی شدند. مقولات مرتبط با متغیرهایی نظیر عوامل اقتصادی، مالی، سیاسی، فناوری و درون‌سازمانی به‌عنوان شرایط علی شناخته شدند، که منشأ پدیده‌ی مدیریت اثربخش ریسک محسوب می‌شوند. عوامل کلان محیطی نظیر فرهنگ، ساختار اقتصادی کلان یا زیرساخت‌ها در قالب شرایط مداخله‌گر قرار گرفتند که تأثیرات بیرونی و کلان‌تری بر فرایندها دارند. همچنین، مقولاتی همچون ویژگی‌های سازمانی یا ملی در بخش شرایط زمینه‌ای طبقه‌بندی شدند. اقدامات و راهبردهای شناسایی‌شده در قالب راهبردهای درون‌سازمانی و برون‌سازمانی، پاسخ‌ها و کنش‌های فعال به شرایط علی و زمینه‌ای هستند. در نهایت، دو مقوله ارزش‌آفرینی برای جامعه و برای کسب‌وکارها به‌عنوان پیامدهای کلیدی اجرای اثربخش مدیریت ریسک معرفی شدند. این ساختار الگویی، زمینه‌ساز ورود به مرحله سوم یعنی کدگذاری انتخابی و تدوین مدل نهایی نظری خواهد بود.

جدول ۳. نتایج تحلیل روایی محتوایی شاخص‌های مدل با استفاده از شاخص CVR

زیرمقوله	غیرضروری	مفید ولی ضرورتی ندارد	ضروری	CVR	نتیجه
نرخ ارز	—	۱	—	۰.۸۵	تأیید
نرخ تورم	—	—	۱	۱.۰۰	تأیید
بحران‌های اقتصادی	—	—	۱	۱.۰۰	تأیید
اندازه سازمان	—	۱	—	۰.۷۱	تأیید
کنترل‌های داخلی	—	۱	—	۰.۸۵	تأیید
نوسانات سودآوری	—	—	۱	۱.۰۰	تأیید
وضعیت بازار سرمایه	—	۱	—	۰.۷۱	تأیید
ریسک سیستماتیک	—	۱	—	۰.۷۱	تأیید
نقدینگی	—	۱	—	۰.۷۱	تأیید
کیفیت حاکمیت شرکتی	—	۱	—	۰.۸۵	تأیید
ریسک سیاسی (سیاست‌های داخلی و بین‌المللی)	—	۱	—	۰.۸۵	تأیید
قانون‌گرایی	—	—	۱	۱.۰۰	تأیید
چابکی محیط فناوری	—	۱	—	۰.۷۱	تأیید
فرهنگ پذیرش ریسک در سازمان	—	۱	—	۰.۸۵	تأیید
خطاهای ادراکی مدیران	—	۱	—	۰.۷۱	تأیید
سیستم‌های مدیریتی	—	—	۱	۱.۰۰	تأیید
دانش و تخصص کارکنان	—	۱	—	۰.۷۱	تأیید
تحلیل‌های گذشته‌محور	—	۱	—	۰.۸۵	تأیید
زیرساخت‌های کشور	—	۱	—	۰.۸۵	تأیید
عوامل فرهنگی (ریسک‌پذیری، سبک زندگی)	—	۱	—	۰.۷۱	تأیید
دولتی بودن اقتصاد	—	۱	—	۰.۷۱	تأیید
ضعف بازار سرمایه و بورس	—	—	۱	۱.۰۰	تأیید
عدم وجود سیستم اطلاعاتی یکپارچه	—	۱	—	۰.۷۱	تأیید
بحران‌های مالی	—	۱	—	۰.۸۵	تأیید
چرخه عمر شرکت	—	۱	—	۰.۸۵	تأیید
وجود کمیته ریسک	—	—	۱	۱.۰۰	تأیید

میرزائی و همکاران

هزینه بالای پیاده سازی سیستم مدیریت ریسک	—	—	۱	۱۰۰	تأیید
پیچیدگی های بالای فرایندهای اجرایی	—	۱	—	۰.۷۱	تأیید
بی ثباتی اقتصادی	—	۱	—	۰.۸۵	تأیید
مسائل اشتغال زایی	—	۱	—	۰.۸۵	تأیید
بی ثباتی مقررات	—	۱	—	۰.۷۱	تأیید
شناخت ریسک	—	۱	—	۰.۷۱	تأیید
پیشگیری و کاهش	—	—	۱	۱۰۰	تأیید
پیگیری و بهبود مستمر	—	۱	—	۰.۸۵	تأیید
گسترش پیش بینی	—	—	۱	۱۰۰	تأیید
انتقال ریسک	—	—	۱	۱۰۰	تأیید
آماده سازی شرکت ها برای مدیریت جدید ریسک	—	—	۱	۱۰۰	تأیید
توجه به حاکمیت شرکتی	—	۱	—	۰.۸۵	تأیید
استقرار حسابرسان داخلی	—	۱	—	۰.۸۵	تأیید
تقویت کمیته حسابرسان	—	۱	—	۰.۸۵	تأیید
ایجاد محیط کنترلی قوی	—	—	۱	۱۰۰	تأیید
ایجاد ثبات ارزی و کنترل تورم	—	۱	—	۰.۷۱	تأیید
تقویت فرهنگ پاسخ گویی	—	—	۱	۱۰۰	تأیید
بهبود سلامت اقتصادی جامعه	—	۱	—	۰.۸۵	تأیید
افزایش اعتماد عمومی	—	۱	—	۰.۸۵	تأیید
تقویت بازارهای مالی و سرمایه ای	—	—	۱	۱۰۰	تأیید
مدیریت کارآمد	—	۱	—	۰.۷۱	تأیید
کاهش هزینه نمایندگی	—	۱	—	۰.۷۱	تأیید
دسترسی به اطلاعات کامل و باکیفیت	—	—	۱	۱۰۰	تأیید

به منظور بررسی روایی محتوایی شاخص های استخراج شده در مدل مفهومی مدیریت اثربخش ریسک، از روش لاوشه (CVR) بهره گرفته شد. این شاخص بر اساس ارزیابی نظر خبرگان درباره ضرورت وجود هر گویه در مدل محاسبه گردید. برای این منظور، هر یک از شاخص ها توسط تیمی از خبرگان شامل اساتید و متخصصان مدیریت ریسک، در سه سطح "غیر ضروری"، "مفید ولی غیر ضروری" و "ضروری" مورد قضاوت قرار گرفت. مطابق با نتایج جدول، تمامی ۵۲ شاخص مورد بررسی توانستند حداقل نمره CVR قابل قبول را کسب کنند؛ به گونه ای که مقدار CVR برای هیچ یک از مؤلفه ها کمتر از ۰.۷۱ نبوده و حتی برخی از شاخص ها موفق به کسب امتیاز کامل (۱.۰۰) شدند. شاخص هایی نظیر نرخ تورم، بحران های اقتصادی، سیستم های مدیریتی، پیشگیری و کاهش، انتقال ریسک، دسترسی به اطلاعات کامل و باکیفیت همگی دارای بیشترین اعتبار بوده و تمامی خبرگان بر ضرورت آن ها اتفاق نظر داشتند. این نتایج نشان می دهد که شاخص های انتخاب شده از سطح مناسبی از اعتبار محتوایی برخوردارند و برای ادامه مراحل مدل سازی و تحلیل عاملی تأییدی مناسب تلقی می شوند. بنابراین، تمامی زیرمؤلفه ها در مدل نهایی حفظ و برای تحلیل های آماری پیشرفته به کار گرفته خواهند شد.

عوامل علی

عوامل اقتصادی: نرخ ارز؛ نرخ تورم و بحرانهای اقتصادی

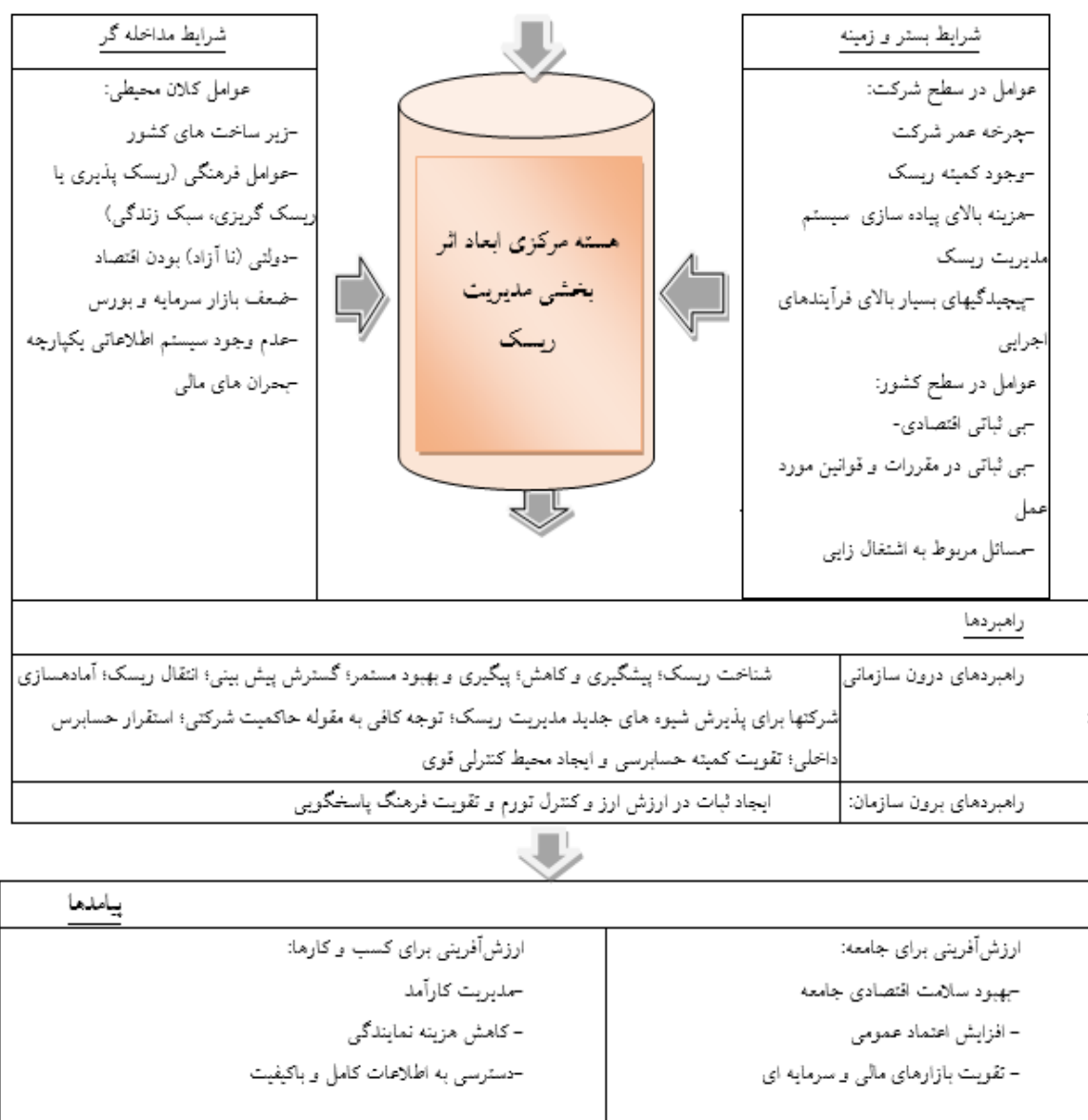
عوامل مالی: اندازه سازمان؛ کنترل های داخلی؛ نوسانات سودآوری؛ وضعیت بازار سرمایه؛ ریسک سیستماتیک؛ نقدینگی و کیفیت

حاکمیت شرکتی

عوامل سیاسی و فن آوری: ریسک سیاسی (سیاست های داخلی و بین المللی)؛ قانون گرای و چابکی محیط فناوری

عوامل درون سازمانی: فرهنگ پذیرش ریسک در سازمان؛ خطاهای ادراکی مدیران؛ سیستم های مدیریتی؛ دانش و تخصص کارکنان و

تحلیل های گذشته محور



شکل ۱. مدل نهایی پژوهش

بحث و نتیجه گیری

یافته‌های به‌دست‌آمده از تحلیل داده‌های کیفی در این پژوهش نشان داد که مدیریت اثربخش ریسک در سازمان‌ها تابع مجموعه‌ای از عوامل درونی و بیرونی است که در پنج محور اصلی شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها قابل طبقه‌بندی هستند. مقولات استخراج‌شده، شامل عوامل اقتصادی، مالی، سیاسی، فرهنگی، زیرساختی، نهادی، و راهبردی بوده‌اند که هر یک نقش مهمی در نحوه مواجهه سازمان‌ها با ریسک و شکل‌گیری تصمیمات راهبردی دارند. همچنین، یافته‌ها نشان دادند که راهبردهای درون‌سازمانی نظیر شناخت و انتقال ریسک، پیگیری بهبود مستمر، و گسترش پیش‌بینی، در کنار راهبردهای برون‌سازمانی مانند ثبات اقتصادی، حاکمیت شرکتی، و توسعه شفافیت اطلاعاتی، در دستیابی به اثربخشی مطلوب مدیریت ریسک نقشی کلیدی ایفا می‌کنند. این ساختار تحلیلی بر اساس رهیافت نظریه داده‌بنیاد کوربین و اشتراوس استخراج شد که با توجه به ساختار پارادایمی، ارتباط میان مقوله‌ها را در قالب یک الگوی مفهومی تبیین می‌سازد.

در تفسیر این نتایج، می‌توان گفت که بخش عمده‌ای از عوامل علی مؤثر بر مدیریت ریسک، ناشی از ناپایداری‌های اقتصادی، ضعف کنترل‌های داخلی، نوسانات سودآوری، و ساختار ناکارآمد بازار سرمایه هستند. این نتایج با یافته‌های پژوهش‌های پیشین هم‌راستا هستند که بر نقش بی‌ثباتی محیط کلان اقتصادی در افزایش ریسک‌های سازمانی تأکید دارند (Al Qudah et al., 2024; Qian & Arkadieva, 2024). از جمله، پژوهش (Ahmadi-Farsani et al., 2024) نشان داده است که بحران‌های اقتصادی و نبود ثبات در قوانین تجاری و مالی، از عوامل اصلی در بروز بحران‌های ریسک‌پذیری و افزایش احتمال ورشکستگی در سازمان‌ها هستند. همچنین یافته‌های پژوهش حاضر مبنی بر اهمیت ساختار مالی شرکت‌ها، کیفیت حاکمیت شرکتی، و کنترل‌های درونی، با نتایج پژوهش (Horvey & Odei-Mensah, 2025) هماهنگ است که تأکید دارد وجود ساختارهای راهبردی و نظارتی قوی در سازمان، می‌تواند به کاهش رفتارهای پرخطر مدیران و افزایش اطمینان تصمیم‌گیری کمک کند.

از دیگر نتایج مهم این پژوهش، شناسایی شرایط مداخله‌گری مانند زیرساخت‌های فناوری، فرهنگ پاسخگویی، و سطح بلوغ اطلاعاتی در کشور است که نقش واسطه‌ای در تحقق اثربخشی مدیریت ریسک ایفا می‌کنند. این یافته‌ها با مطالعاتی هم‌راستا هستند که به اهمیت محیط فناوری و اطلاعاتی در فرایند شناسایی و ارزیابی ریسک پرداخته‌اند. برای مثال، پژوهش (Amin, 2024) بر نقش زیرساخت‌های سایبری و هوش تهدید در تضمین امنیت ساختاری سیستم‌ها و تصمیم‌گیری در شرایط بحرانی تأکید دارد. همچنین در پژوهش (Safaeian et al., 2024) عنوان شده که نبود زیرساخت‌های داده‌محور در کشور می‌تواند مانع از شکل‌گیری مدل‌های ارزیابی اثربخش ریسک در سطوح منطقه‌ای و ملی شود. از این منظر، پژوهش حاضر با تأکید بر اهمیت بستر اطلاعاتی و زیرساخت‌های نهادی در مدیریت ریسک، بر خلأهای موجود در نظام اطلاعاتی کشور نیز انگشت گذاشته است.

در بخش راهبردها، یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که سازمان‌ها برای مقابله با ریسک‌های چندبعدی نیازمند اتخاذ سیاست‌هایی هم‌زمان در سطح درون‌سازمانی و برون‌سازمانی هستند. اقدامات نظیر پیش‌بینی‌پذیری، تدوین پروتکل‌های پاسخ‌گویی، تشکیل کمیته‌های ریسک، و نهادینه‌سازی سیستم‌های حساسی داخلی، به‌عنوان مهم‌ترین راهبردهای عملیاتی در مدیریت ریسک شناسایی شدند. این یافته‌ها با مدل‌های پژوهشی نوینی چون پژوهش (Wong et al., 2024) و (Yazdi et al., 2024) تطابق دارد که به کاربرد الگوریتم‌های هوش مصنوعی در تحلیل داده‌های بزرگ برای پیش‌بینی ریسک و تقویت انعطاف‌پذیری زنجیره تأمین اشاره دارند. همچنین، نتایج مطالعه (Hristov et al., 2024) بیانگر آن است که ترکیب سیستم مدیریت عملکرد و مدیریت ریسک می‌تواند فرآیندهای تصمیم‌گیری راهبردی را به‌شکل معناداری بهبود دهد، امری که در مدل پارادایمی این پژوهش نیز انعکاس یافته است.

از دیگر نکات قابل تأمل در تحلیل داده‌ها، شناسایی پیامدهایی است که به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم از اجرای صحیح مدیریت ریسک نشأت می‌گیرند. این پیامدها شامل افزایش اعتماد عمومی، بهبود سلامت اقتصادی جامعه، ارتقای شفافیت و پاسخگویی، و کارآمدی عملیاتی در سطح سازمانی هستند. مشابه این یافته‌ها در پژوهش‌هایی مانند (Mirza et al., 2024) و (Castelblanco et al., 2024) نیز گزارش شده است که بر اهمیت ارتباط میان ریسک، ذی‌نفعان، و ارزش‌آفرینی اجتماعی تأکید دارند. همچنین، مطالعه (Testorelli et al., 2024) به‌صورت خاص، ارزش‌آفرینی حاصل از مدیریت پروژه‌های پرریسک را در حوزه‌های راهبردی و منابع انسانی بررسی کرده است. این هم‌خوانی میان پژوهش‌ها نشان‌دهنده اعتبار ساختار مفهومی ارائه‌شده در تحقیق حاضر است.

در تحلیل مقایسه‌ای نتایج، باید توجه داشت که برخی از عوامل مؤثر بر مدیریت ریسک، خاص محیط‌های پرنوسان و ساختارهای دولتی‌اند. برای مثال، یافته‌های مربوط به نقش گسترده مداخله‌گری دولت در ساختار اقتصادی و نبود استقلال در تصمیم‌گیری‌های مالی، با نتایج پژوهش (Pourahmadi et al., 2024) هم‌راستا است که بر نقش ساختار دولتی اقتصاد ایران در کاهش شفافیت مالی و افزایش ریسک‌های سیستمی تأکید کرده است. این در حالی است که در نظام‌های خصوصی‌تر، نقش بازار سرمایه، پاسخگویی اطلاعاتی، و کارکردهای داوطلبانه سازمانی، سهم بیشتری در کنترل ریسک دارند (Djakman & Siregar, 2024; Olawale et al., 2024). بدین ترتیب، بومی‌سازی مدل ریسک بر اساس ویژگی‌های خاص هر کشور و صنعت، امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است.

این پژوهش، با وجود دستاوردهای مفهومی ارزشمند، با محدودیت‌هایی نیز همراه بوده است. نخست، تمرکز صرف بر رویکرد کیفی و نظریه داده‌بنیاد، اگرچه به تعمیق شناخت کمک می‌کند، اما امکان تعمیم نتایج را به سایر سازمان‌ها و صنایع محدود می‌سازد. همچنین، به دلیل محدودیت زمانی و دشواری دسترسی به مدیران ارشد در حوزه مدیریت ریسک، مصاحبه‌ها تنها با ۱۴ نفر انجام شد که ممکن است همه تنوع دیدگاه‌های موجود در این حوزه را منعکس نکند. افزون بر این، تغییرات سریع در محیط کلان اقتصادی و فناوری، پویایی‌هایی را ایجاد می‌کند که ممکن است برخی مفاهیم پژوهش در آینده نزدیک نیازمند بازنگری باشد.

با توجه به نتایج و چارچوب مفهومی ارائه‌شده، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی، این مدل در حوزه‌های خاص‌تری مانند صنعت نفت، خدمات بانکی، یا آموزش عالی به‌صورت مقایسه‌ای اجرا شود تا قابلیت کاربرپذیری آن در سطوح مختلف مورد ارزیابی قرار گیرد. همچنین پیشنهاد می‌شود تلفیق روش‌های کیفی با روش‌های کمی و مدلسازی ساختاری، به‌منظور سنجش اعتبار آماری و آماری مفاهیم استخراج‌شده انجام پذیرد. بررسی اثر متغیرهای زمینه‌ای مانند فرهنگ سازمانی، سبک رهبری و بلوغ دیجیتال بر مدل مدیریت ریسک نیز می‌تواند افق‌های جدیدی را برای توسعه دانش در این زمینه فراهم سازد.

بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر، به مدیران سازمان‌ها توصیه می‌شود که در کنار توجه به عوامل محیطی و اقتصادی، تمرکز خود را بر توانمندسازی ساختارهای درونی همچون تقویت حساسیت داخلی، ارتقای فرهنگ پاسخگویی و توسعه کمیته‌های ریسک معطوف نمایند. همچنین ایجاد زیرساخت‌های اطلاعاتی قابل اتکا و تسهیل دسترسی به داده‌های مالی، از الزامات ضروری برای مدیریت اثربخش ریسک در محیط‌های پویا و غیرقابل پیش‌بینی محسوب می‌شود. در نهایت، درک عمیق از تعامل میان ریسک، راهبرد و عملکرد می‌تواند سازمان‌ها را به سمت تاب‌آوری بیشتر در برابر بحران‌های آینده سوق دهد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

تشکر و قدردانی

از تمامی کسانی که در طی مراحل این پژوهش به ما یاری رساندند تشکر و قدردانی می‌گردد.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

حمایت مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

موازن اخلاقی

References

- Abu Afifa, M., Nguyen, N. M., & Bui, D. V. (2024). Management accounting practices going sustainable: the move toward sustainable risk management in ASEAN developing economies. *Competitiveness Review: An International Business Journal*, ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/CR-03-2024-0056>
- Ahmadi-Farsani, F., Abroud, A., & Derakhshan, A. (2024). The impact of business risk management on reducing financial distress conditions, considering the role of corporate oversight mechanisms. *Journal of Applied Research in Financial Reporting*, 13(24), 123-150. https://www.arfr.ir/article_205753.html?lang=en
- Al Qudah, S. M. A., Fuentes Bargues, J. L., & Gisbert, P. (2024). Bibliometric analysis of the literature on risk management in the construction sector: Exploring current and future trends. *Ain Shams Engineering Journal*, 102843.
- Amin, H. E. (2024). An Integrated Approach to Cyber Risk Management With Cyber Threat Intelligence Framework to Secure Critical Infrastructure. *Journal of Cybersecurity and Privacy*, 4(2), 357-381. <https://doi.org/10.3390/jcp4020018>
- Bazaluk, O., Pavlychenko, A., Yavorska, O., Nesterova, O., Tsopa, V., Cheberiachko, S., Deryugin, O., & Lozynskyi, V. (2024). Improving the risk management process in quality management systems of higher education. *Scientific reports*, 14(1), 3977. <https://doi.org/10.1038/s41598-024-53455-9>
- Braicov, A. (2024). Transformational Risk Management in Mathematics and IT Education in the Republic of Moldova. *Acta Et Commentationes Ştiinţe Ale Educaţiei*, 37(3), 29-37. <https://doi.org/10.36120/2587-3636.v37i3.29-37>
- Cai, Y. (2024). Electronic Commerce Security and Risk Management: An Important Part of College Curriculum. *Journal of Educational Theory and Management*, 8(1), 18. <https://doi.org/10.26549/jetm.v8i1.15646>
- Castelblanco, G., Fenoaltea, E. M., De Marco, A., Demagistris, P., Petruzzi, S., & Zeppegno, D. (2024). Combining stakeholder and risk management: Multilayer network analysis for complex megaprojects. *Journal of Construction Engineering and Management*, 150(2), 04023161. <https://doi.org/10.1061/JCEMD4.COENG-13807>
- Djakman, C. D., & Siregar, S. V. (2024). The Effect of Maturity Learn Element in Enterprise Risk Management and Corporate Social Responsibility on the Level of Digital Transformation. *Business Strategy & Development*, 7(1). <https://doi.org/10.1002/bsd2.346>
- Faqih Nasiri, A., Yarahmadi, M., & Tamjid Yamchalu, A. (2024). Providing a risk management model for imports in the Islamic Republic of Iran Customs with a focus on the role of transformative senior managers. In Proceedings of the 11th International and National Conference on Management, Accounting, and Law,
- Gapurbaeva, S. (2024). International River and Sea Transportation: Specifics of Risk Management in Cryptocurrency Transactions. *Bio Web of Conferences*, 107, 04006. <https://doi.org/10.1051/bioconf/202410704006>
- Hasanzadeh Talooki, M. (2024). Educational risk management in the use of educational technologies. *Journal of Clinical Excellence*, 14(1). <https://ce.mazums.ac.ir/article-1-826-fa.html>
- Horvey, S. S., & Odei-Mensah, J. (2025). Enterprise risk management, corporate governance and insurers risk-taking behaviour in South Africa: evidence from a linear and threshold analysis. *Journal of Accounting in Emerging Economies*, 15(1), 53-83. <https://doi.org/10.1108/JAEE-08-2023-0242>
- Hristov, I., Camilli, R., Chirico, A., & Mechelli, A. (2024). The integration between enterprise risk management and performance management system: Managerial analysis and conceptual model to support strategic decision-making process. *Production Planning & Control*, 35(8), 842-855. <https://doi.org/10.1080/09537287.2022.2140086>
- Kayouh, N., & Dkhiss, B. (2024). The Impact of Proactive Risk Management, Collaboration, and Digital Tools on Supply Chain Performance in the Moroccan Automotive Industr. *Uncertain Supply Chain Management*, 13(4), 763-772. <https://doi.org/10.5267/j.uscm.2024.12.100>
- Lee, S. N. (2024). Examining the Impact of Organizational Culture and Risk Management and Internal Control on Performance in Healthcare Organizations. *Advances in Management and Applied Economics*, 14(1), 1-4.
- Mara, G. C., Kumar, Y., K, V. P., Madan, S., & Chandana, R. A. M. (2025). Advance AI and Machine Learning Approaches for Financial Market Prediction and Risk Management: A Comprehensive Review. *Journal of Computer Science and Technology Studies*, 7(4), 727-749. <https://doi.org/10.32996/jcsts.2025.7.4.86>
- Mirza, H. H., Hussain, H., Hussain, R. Y., Ahmed, M., & Adil, M. (2024). Corporate Disclosure and Transparency as a Tool of Socially Responsible Risk Management. 91-104. <https://doi.org/10.4018/979-8-3693-5733-0.ch004>
- Munyao, D. K., Deya, J., & Odollo, L. (2025). Strategic Risk Management and Performance of Commercial State Corporations in Kenya. *International Journal of Social Science and Humanities Research (Ijsshr) Issn 2959-7056 (O) 2959-7048 (P)*, 3(1), 97-111. <https://doi.org/10.61108/ijsshr.v3i1.157>
- Olawale, O., Ajayi, F. A., Udeh, C. A., & Odejide, O. A. (2024). Risk management and HR practices in supply chains: Preparing for the Future. *Magna Scientia Advanced Research and Reviews*, 10(2), 238-255. <https://doi.org/10.30574/msarr.2024.10.2.0065>
- Petare, P. A., Bdair, M., Singh, M. N., Ateeq, K., & Akila, R. (2024). Big data analytics in fintech: Revolutionizing risk management and decision-making. *Acta Scientiae*, 7(1), 605-617.
- Pourahmadi, M. H., Farsad Amanollahi, G., & Lashgari, Z. (2024). Factors Affecting Enterprise Risk Management in Companies Listed on Tehran Stock Exchange. *Investment Knowledge*, 13(50), 95-109.

- Qian, C., & Arkadievna, A. (2024). Stability and risk management of global supply chains in foreign trade economy. *American Journal of Economics and Business Innovation*. <https://doi.org/10.54536/ajebi.v3i1.2362>
- Rachid, B., Roland, D., Sebastien, D., & Ivana, R. (2024). Risk Management Approach for Lean, Agile, Resilient and Green Supply Chain. *World Academy of Science, Engineering and Technology, International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering*, 11(4), 742-750. <https://publications.waset.org/10006688/risk-management-approach-for-lean-agile-resilient-and-green-supply-chain>
- Safaeian, M., Moses, R., Ozguven, E. E., & Dulebenets, M. A. (2024). An optimization- based risk management framework with risk interdependence for effective disaster risk reduction. *Progress in Disaster Science*, 21, 100313. <https://doi.org/10.1016/j.pdisas.2024.100313>
- Temba, G. I., Kasoga, P. S., & Keregero, C. M. (2024). Impact of the quality of credit risk management practices on financial performance of commercial banks in Tanzania. *SN Business & Economics*, 4(3), 38. <https://doi.org/10.1007/s43546-024-00636-3>
- Testorelli, R., Tiso, A., & Verbano, C. (2024). Value Creation with Project Risk Management: A Holistic Framework. *Sustainability*, 16(2), 753. <https://doi.org/10.3390/su16020753>
- Wong, L. W., Tan, G. W. H., Ooi, K. B., Lin, B., & Dwivedi, Y. K. (2024). Artificial intelligence-driven risk management for enhancing supply chain agility: A deep-learning-based dual-stage PLS-SEM-ANN analysis. *International Journal of Production Research*, 62(15), 5535-5555. <https://doi.org/10.1080/00207543.2022.2063089>
- Yazdi, M., Zarei, E., Adumene, S., & Beheshti, A. (2024). Navigating the Power of Artificial Intelligence in Risk Management: A Comparative Analysis. *Safety*, 10(2), 42. <https://doi.org/10.3390/safety10020042>
- Zhu, D., Li, Z., & Mishra, A. R. (2023). Evaluation of the critical success factors of dynamic enterprise risk management in manufacturing SMEs using an integrated fuzzy decision-making model. *Technological Forecasting and Social Change*, 186, 122137. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2022.122137>